

YÜZYILLAR BOYUNCA SİLLE'DE HALICILIK VE SİLLE HALILARININ KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

HASAN ÖZÖNDER*

GİRİŞ

Sille

"Sille", Konya'nın 8 km. kuzey-batısındadır. Doğusunda Konya merkezi; batı ve kuzeyinde Kadınhan, Ilgın; güneyinde de Kızılören ve Hatip bulunur. Konya'ya egemen Takkeli ile Karabuğa Dağları'nın arasındaki vâdide yer almıştır. Bu sönmüş yanardağların çevresinde zamanla tepeler meydana gelmiştir. Bizans, Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı dönemlerinde birçok siyasî ve askerî olaylara sahne olan ünlü Gevele Dağı ve Kalesi de buradadır. Sille halılarının, Sille'de halıcılığı daha rahat bir şekilde tahlil, tetkik edebilmek ve sonucunun parlaklığını ortaya koyabilmek için Sille'nin tarihçesinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Sille'nin, etimolojik kökeni ve anlamı konusunda birçok görüşler öne sürülmüştür.¹ Bunlar arasında, "**Sille'nin**" öztürkçe bir kelime olup, "**Siel-la**"dan geldiği görüşü ağırlıklı görülmektedir. Buna göre Türkçe "**Si**", "**Su**", "**Ella**"nın da, "**Allah**" anlamında olup, "**Su tanrısı**" anlamında öztürkçe bir isim olduğu kabul edilmektedir.

Sille, iskân yönünde belgelerin aydınlattığı kadarıyla üç ana dönem yaşamıştır:

a) Hıristiyanlıktan önceki dönem: Etiler, Sümerler zamanı da dahil olmak üzere eski bir Türk yerleşim alanıdır.

b) Hıristiyanlık Dönemi: Sille, ilk hıristiyanların önemli bir yerleşim çevresi olmuştur. Kolayca kazılmaya elverişli dağ ve tepeleri, hıristiyanların, ilk sığınak ve mabetlerini buralarda teşkil etmelerinde tercih sebebi olmuştur. Bunlara ait mağara, kaya kiliseleri, en eski manastırlar Sille dolayında bugün de mevcuttur.

Aziz Pavlos'un Konya, Sille'deki unutulmaz hatıraları, izleri, eserleri bugün de rahatlıkla bilinmekte ve bulunmaktadır.

* Dr., Emekli Öğretim Üyesi.

¹ Sille'ye dair her yönüyle geniş bilgi için bkz: Hasan Özönder, *Sille (Tarihi-Kültür Sanat)*, Merhaba Basımevi, Konya 1998, (I-XIV+1-387, s.).

Bu ikinci dönemde, İslâmiyet'le tanışma imkânını bulamadıkları için Ortodoks Türkler, Bizanslılar tarafından getirip Sille'ye yerleştirilmişlerdir. Çünkü Balkanlar'da özel köylere iskân ettirilen bu Ortodokslaşan Türkler, ırkî değerlerinden bazılarını kaybetmekle beraber bir ölçüde dillerini, büyük ölçüde de askerî dehalarını korumasını bilmişlerdir. Askerlik sanatına meftun; silâh kullanmada mâhir; cesaret, gözüpeklik konularında son derece heyecanlı ve atılgan; savaşa giderken düğüne gidenlerin sevinci, bunun özlemini taşıyan özellikleri ile Bizans yöneticilerinin öteden beri dikkat, itina ve güvenini celbeden, aslında Uz ve Peçenek kökenli² bu Ortodoks Türkler, bir vurucu ve iş bitirici güç olarak kullanılagelmişlerdir. Kralın muhafız alayı ve ordunun "kalp" kuvvetleri bunlardan teşkil ettirilmiştir.

Jeo-politik, jeo-stratejik özellikleri sebebiyle Konya'nın (Iconium) hemen yakınındaki Sille'ye, Iconium'a vaziyet etmesi düşüncesiyle de yerleştirilirlerken, bunlar Rum değillerdi ve Rumca bilmiyorlardı da. Balkanlar'da ve Anadolu'da başlıbaşına bir sayfa açan Ortodoks Türkler'den "Karamanlıca" diye adlandırılan bir yazım şekli kalmıştır. Bu, Rum alfabeli ama Türkçe anlamlıdır. Bugün bile Sille'de bu şekilde yazılmış birçok çeşme ve kilise kitabeleri bulunmaktadır.³

Bu halk, Rumca'yı çok sonra öğrenmiştir. Hiçbir zaman da düzgün Rumca konuşmamamışlardır.

Iconium (Konya), İpek ve Baharat yollarının birleştiği, buradan Karadeniz'e Akdeniz'e, Ege'ye ve Kostantiniye'ye (İstanbul) uzanan karayollarının dağıldığı nirengi noktasıdır. Aynı zamanda Roma-Kudüs Kutsal Hac Yolu'nun önemli konaklama yerlerinden biridir.

c) İslâmiyet Dönemi: Daha önce bazı müslüman Arap akınlarına da sahne olmuşsa da Iconium (Konya) ve yakın çevresinin Müslüman-Türklerin yurdu oluşu Selçuklular zamanındadır. Kutulmuş oğlu Süleyman Şah, Iconium (Konya)u fethederken, Sille ve yakınındaki "Anadolu'nun kilidi" diye tanımlanan Gevele kalesini de ele geçirmiştir. Düzenin sağlanmasından sonra, o zamanın fetih gelenekleri gereği Konya kentinde bulunan Rumlar, kaleden dışarıya çıkarılmışlardı. Bunların büyük kısmı ve Gevele'nin düşmesiyle teslim olan Bizans halkı, Sille'de ikâmet ettirilmişlerdir. Bunlar, 1936 yılında bile kendilerinin Konya'dan getirildiklerini söylüyorlardı.⁴

1706 yılında "başkent" olarak ilân edilmesiyle, Konya ve dolayısıyla Sille çok büyük derecede önem kazanmıştır.

² Bkz. O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971; F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul 1980, 1-61; R. Grousset, *Bozkır İmparatorluğu*, İstanbul, 1980, 18, 82-92, 173-186.

³ Bu kitabelere dair geniş bilgi için bkz. Hasan Özönder, *Sille*, 106-197, 159-160.

⁴ Bkz. W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia*, London 1842, II/209.

Konya ve Sille Rumlarının çoğu Haçlı Savaşları zamanında Bizanslılara esir düşmüş Oğuz Türkleridir. Zorla dinleri değiştirilmiş ve başkalarıyla evlenmeye zorlanmışlardır. Bütün bu asimilasyonlara rağmen bazı ırkî gelenekleriyle ve adlarıyla yaşamaya başlamışlardır. Ve yine Ermenistan'a yerleştirilen bazı esir Türkler, olanca baskılara rağmen Ermeniceyi öğrenmeye teezzül etmeyerek kendi dillerini büyük ölçüde korudukları gibi, ad ve geleneklerini de sürdürmeyi başarmışlardır. Nitekim, Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubat, Ermenistan seferinden dönerken, bu zorla Hıristiyanlaştırılmış ama ad ve geleneklerini korumayı bilmiş, Ermeni görünümlü, esasta Türk olan ailelerin bir çoğunu alıp, beraberinde Konya'ya getirip yerleştirmişlerdir.⁵ "Gebran" diye anılmışlar ve her dönemin yöneticileri tarafından alâka görmüşlerdir.

Fatih dönemi kayıtlarında bu halk için, "Karamanîyân-ı ba- Şekl-i Ermeni" (Ermeni görünümlü Karamanlılar) diye bahsedilmektedir.

Yazılı belgeler "Gebran", yani hıristiyan mahallelerinde yaşayan bu insanlar arasında Arslan, Kaplan, Polat, Yağmur, Durmuş, Küpeli, Yunus, Karagöz, Ahi, Hüdaverdi, Davut, Gürcü, Döğer, Doğan, Satı, Sarı, Yavaş gibi Türk adıyla anılanlar çoktur. Bunların kabir taşlarından örnekler bugünde mevcuttur. Cumhuriyet döneminde yapılan anlaşmalar gereği yurdumuzun çeşitli yerlerinde bulunanlar gibi Konya ve Sille'deki azınlık da "mübadele"ye tâbi tutulmuşlardır.

Buraya kadar verdiğimiz özet bilgilerle ifade etmek istediğimiz iki önemli husus bulunmaktadır:

a) Otantik Sillelilerin Türk ve "Halı"nın Türk Sanatı olduğu: Ortaya koyduğumuz bütün bu tarihî gerçeklerden de anlaşıldığı gibi Sille'nin otantik halkının tamamına yakını ve çoğunluğu Türklerden meydana gelmiştir. Bunlar zorla Bulgarlaştırılmış Türk boylarındandır.

Nerede "halı, kilim" varsa orada "Türk"; nerede "Türk" varsa orada "halı, kilim" muhakkak vardır. Binanaleyh "halı, kilim", özbeöz Türk sanatıdır, Türk'ün icadıdır. Bundan dolayı Sille'ye halıcılık Türkler tarafından getirilip tanıtılmış ve Sille halıcılığı da Türklerin eliyle ün kazanmıştır.⁶

⁵ Bkz. O. Turan, 1971, 351-359; R. Grousset, 172-186; İ. H. Konyalı, *Konya Tarihi*, 1081.

⁶ "Anadolu Halıları" arasında "Konya Halıları"nın, "Konya Halıları" arasında "Sille Halıları"nın özel ve müstesna bir yeri, önemi ve değeri bulunmaktadır. Son yarım asırda Anadolu Halılarının üzerine çöken sahipsizlik ve dejenarasyon felaketleri sebebiyle son yıllarda ününün küllendiğine üzülerək şahit olmakta bulunduğumuz Sille halıları da son yıllarda anılan ciddi önlemler sayesinde ihmâllerin sillesinden kurtularak yeniden canlanma dönemine girmek üzere dir.

Malzeme, teknik, estetik ve ekonomik açılardan Sille halılarının tarihimizdeki yeri ve rolü hakkında geniş bilgi için bkz: H. Özönder, "Korunması ve Onarılması Gereken bir Sanat Bölgesi Sille/Konya" (Tebliğ), *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türkiyat Araştırmaları Merkezi, V. Millî Türkoloji Kongresi*, İstanbul (26-30. IX. 1983); H. Özönder "Sille'de Halıcılık ve Türk Halıcılığının Geleceğine Dair Düşünceler", (Tebliğ), *I. Milletlerarası Türk Halı Kongresi*, İstanbul, 7-14, X. 1984; H. Özönder, *Sille*, 32, 195-205.

b) Yunanistan'da da Halıcılığın Ustaları Türklerdir: "Halı"nın bir Türk icadı, halıcılığın öz ve öz bir Türk sanatı olduğunda bütün ciddi ilim adamları müttefikler. Pazırık'tan bu yana dünyaya halı ve kilimi tanıtan, öğretmenler Türklerdir. Gittikleri her bölgeye götürmüş ve oralara da tanıtmış olan Türk ustalarıdır. Binaenaleyh Balkanlarda ve bu arada Yunanistan'da da halıcılığın esas ustaları Türkler olagelmıştır.

Cumhuriyet döneminde yurdumuzda bulunan azınlıklar Lozan'da imzalanan "Mübadele" anlaşması gereğince yurdumuzdan çıkarılmışlardır. Rumlar Yunanistan'a gönderilmiş ve Atina yakınına yerleştirilmişlerdir.

Kendilerine gayet elverişsiz bir arazide yer gösterilen bu göçmenler uzun yıllar sıkıntı içerisinde yaşamışlardır. Rumca bilmeyen ve Rum geleneklerine uzak olan bu halkı, oranın insanları uzun yıllar kabullenememişler ve diyalog da kurulamamıştır. Bu sebeple, Anadolu'dan gönderilen bu insanlar uzun yıllar olduğu gibi bugün de büyük bir Sille özlemi içerisinde yaşamaktadırlar. Yıllarca oradakilerin yerine kızlarını İzmir'deki hemşehrilerine vermeyi tercih etmişlerdir.

Yaşamak zorunda buldukları için bütün zorluk, imkânsızlık ve engellere göğüs gererek, yer edinen bu mübadele insanların bir süre sonra geçim yolu olarak uygulamaya koydukları dallardan birisi de Anadolu'dan, Sille'den getirdikleri "halı" sanatı olmuştur. Zaten dünya halı piyasası ve çevresi de Sille halılarına önem verdiği için Yunanlı yöneticiler bu konuya dikkatle eğilmişlerdir. Halıyı hem ekonomik bir gelir kaynağı, hem de bir kültür propaganda aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Böylece Yunanistan'da Türk halkının temsil ettiği halıcılık, mübadele ile daha da gelişmiştir. Son yıllardaki canlılığının esas sebebi budur.

İşte yarım asırda Yunanistan'da halıcılığın ünü bu gerçeğe dayanır. Kaynağını mübadele neticesiyle Yunanistan'a gelip; önce hor ve hakir görülen sonra da Yunanlı olarak tanımlanan aslında Türk ve Türkiye kökenli ustalara borçludur. Bütün bunlara dair sağlıklı ve orjinal belgeler elimizde bulunmaktadır.⁷ Çünkü "nerede halı, kilim varsa orada Türk, nerede Türk varsa orada halı, kilim muhakkak vardır" prensibimiz bizi hiçbir zaman yanıltmamıştır.

Bütün bu bilgiler Sille'nin bir Türk yurdu, Sille'deki halı ustalarının da aslen Türk olduklarını gösteren tarihf malumattır. Son iki asırda Yunanistan'da halıcılığın diğer Balkan ülkeleri gibi Türk ve Türkiye kökenli kişiler tarafından yaygınlaştırıldığını biliyoruz. Ayrıca Sille halılarının şöhretini meydana

⁷ Bu konuda önemli bir araştırma olarak bkz: Sabri Yetkin, "Sanatsal Üretimin Pazarlamasında Milliyetçi Tartışmalar (1922-1927) Ege'nin İki Kıyısı Arasında Halı Rekabeti", *Toplumsal Tarih Dergisi*, sayı 62, Şubat 1999, s.11-20.

getiren coğrafî ve tarihî çevre ve imkânlar ile fizikî ve kültürel faktörlerin son derecede büyük önem taşıdığını göstermektedir.

SİLLE HALILARI VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Sille, halılarıyla ünlüdür. Silleliler, gerek tarıma fazla yer vermeyen dağlık arazileri ve gerekse sosyo-kültürel hayatları itibariyle daha çok el sanatlarına yönelmişlerdir. Yakın çevresindeki Lâdik, Obruk, Karapınar, Sarayönü, Kiçimuhsine, Ulumuhsine, Beşare, Nuzumla, Taşpınar gibi halı, kilim ve cicim yörelerinin meydana getirdikleri daire içerisinde ve "Konya Halıcılığı" grubunda müstesna bir değere sahiptir.

"Türk Halıları" arasında "Anadolu Halıları"nın; "Anadolu Halıları" arasında "Konya Halıları"nın; "Konya Halıları" arasında ise "Sille Halıları"nın, kendine has özellik ve kıymetinin bulunduğu bilinmektedir.

"Sille Halıları" halıcılığımızda başlı başına bir tarz ve ekol özelliklerine sahiptir. Kendine has malzeme, motif ve desenleri vardır. Tarihte ün yapmış, yurtiçi ve yurtdışındaki halı pazarlarında aranan bir tür olmuştur.

Sille'nin tarihinde halıcılık, el üstünde tutulan bir sanat olarak tanınmıştır. Yüzlerce tezgâhın çalıştığı zamanlar olmuştur. Büyük iş yerleri ve geniş piyasası vardır. Halk için başta gelen bir geçim kaynağı, önemli bir meşguliyet, rehabilitasyon ve üretkenlik vasıtası durumundadır; bol miktarda dokunmuş ve piyasaya arz edilmiştir.

Sille halıcılığının bu parlak dönemi, son yarım asır içerisinde ortaya çıkan sosyal ve ekonomik krizlerden dolayı, yavaş yavaş sönmeye başlamıştır. Özellikle Amerika'da geniş piyasası bulunan "Seli Halı Fabrikası" gibi bazı modern kuruluşlar da devamlılık gösteremedikleri için sönmeyi engellemişlerdir. Bugün Sille halıcılığı gerek kalite ve gerekse istihsal oranı itibariyle vasat bir durumdadır. Bununla beraber, sonuçları ileride görülecek bir takım iyileştirme çabaları başlatılmıştır.

Bugün Sille'de hemen her evde bir, hatta birkaç el tezgâhı faaliyet halindedir. Ama gerek sermaye azlığı ve gerekse birtakım piyasa rekabetleri, genel olarak halıcılığımızda görülen sıkıntılar, Sille halılarının da istenilen canlılığa kavuşmasına istenilen ve beklenen imkân ve fırsatı vermemektedir.

İşyerlerini Konya'ya taşıyan ve faaliyetlerine burada devam etmekte olan bazı büyük yatırımcıların son yıllarda başlattıkları birtakım ciddi projeler, geleceğe umutla bakılmasını sağlamaktadır.

Sille halıcılığının canlandırılması hususunda devam eden çalışmaların başında, kaliteli malzeme, kök ve toprak boyu temin ve kullanımı, cehriliklerin ihyâsı, özellikle son yarım asırda dejenere olan otantik motif ve desenlerin orijinalitesine kavuşturulması gibi ilmi faaliyetler gelmektedir.

İngiliz Edvin Vital, Sızma ve Lâdik'te 1901 yılında bulduğu "civa" madenini, 1914'e kadar işlemiştir. Burada bulunan civa madeni, "Kibrit-i zibak=zencefre=cinabre" halinde idi. Bu zencefreden gayet güzel kırmızı boya elde etmeyi ve imâlâtta kullanmayı yöre halkı ilk çağlardan beri bilmiş ve gerek pişmiş topraklarda ve gerekse dokumacılıkta bol miktarda kullanmışlardır.

Sille halılarında, Sızma'daki civa maden ocaklarında çıkarılan zencefre, bilhassa "Vermillon" denilen koyu kırmızı boyanın hakim renk oluşunu, yöre dokumacılığındaki bu antik dönemlerin etkinliği olarak kabul edebiliriz.

"Sille halıları", Lâdik, Obruk, Karapınar, Sarayönü, Kiçimuhsine, Ulu-muhsine, Beşare, Nuzumla, Taşpınar halıları ile çok kıymetli bir dizi meydana getirir ve Anadolu Türk Halıları arasında seçkin bir yere oturur.

Silleli, halısının malzemesini kendisi hazırlar. Babadan öğula intikal eden bir meslek sırrı durumundaki hazırlama yol ve tekniğiyle sağlanan malzemelerle dokunan halılarda İslâm öncesi ve sonrası fikir ve kültür etkinlikleri göze çarpar.

Kaliteyi temin eden toprak ve kök (bitki) boya ise, Sille dolaylarında onbin yıldan beri bilinen ünlü toprak boya ocaklarından ve gayet zengin flora örtüsünden elde edilir. Ünlü Sızma, Lâdik, Karahüyük, Çatalhüyük gibi Frik dönemi tabii boya kaynakları, Sille'nin yakın çevresindedir. Sille'nin üst tarafında, Bilecik, Kestel, Sızma dolaylarındaki dağ ve tepelerde bulunan mağaralarda, uzmanlarca Frik dönemine tarihlenen birçok boya havuzları ortaya çıkarılmıştır.

Silleli halıcılar bu tabii potansiyeli en iyi şekilde değerlendirip, halıya, seccâdeye kullanmışlardır. Sille'de hem ekim, hem de kullanım alanları sebebiyle "cehri" çok büyük önemi ve değeri haizdir.

Cehri (Rhammus Tinctoria): Yüz türü bulunan bir familyaya dahil bitkidir. Bizde boya işlerinde kullanılmıştır. Son yarı yıla gelinceye kadar dokuma boyacılığımızın esasını teşkil eden bitkilerin arasında "Cehri'nin özel bir yeri vardır.

Daha çok, volkanik arazide yetiştirilir. Dokuma malzemesine güzel bir sarı renk, aynı zamanda parlaklık vermeye yarar.

Cehri, yurdumuzun birçok yerinde görülen Rhammus tinctoria'nın meyvasıdır. Dikme veya aşılama yollarıyla yetiştirilen, ağacının boyu 2 metreyi bulan bu step bitkisi, tabiatla yabancı olarak bulunmuş, sonra bakım suretiyle çoğaltılarak kullanılmıştır.

Fidanı, üçüncü yıl ürün vermeye başlar. Üçüncü yıl aşısı tazelenmezse ürününü keser.

Cehrinin toplanması önemlidir. Boya maddesi olan kısım erken teşekkül

eder. Toplanması gecikirse meyve kararır ve sulanır. Kaliteli olanı yeşil renkte ve iridir.

Ürün, silkelenerek veya toplanarak derlenir. Rüzgârlı ve gölgelik yerlerde on beş gün kadar kurutulur. Taze iken yeşil renkte olan ürün, kuruyunca siyaha yakın bir renk alır. Bölge farklılıkları gözönünde bulundurarak genellikle bir ağaçtan 5 kg. kadar ürün elde edilebilir.

Cehri fidanları, yurdumuzun neojen özellikli topraklarıyla kaplı Konya, Kayseri arasındaki geniş alanlarda yetiştirilmiştir. Boyabat, Kahramanmaraş, Gaziantep, Afyon, Uşak, Elazığ çerçevesiyle belirlenen bu geniş alanda cehri, halka bol kazanç sağlayan Anadolu'nun en eski bitkilerindedir.

Halı Özellikleri: Sille halılarında görülen bazı özellikler hakkında şu bilgiyi verebiliriz:

Sille halıları, motif, desen ve dokuma özellikleriyle kendine has bir yapıya sahiptir. Şöyle ki, genellikle yün malzemeli ve tabii boyalardır. Taban (tefriş) halısı türündedirler. Daha çok çift olarak dokunur ve serilirler. Bunların yanısıra yekpâre salon tipleri de mevcuttur. Sedirlik ve seccâde türleri varsa da azdır.

Çeşitli eb'adları bulunmakla beraber, (380x170), (420x170) ölçüsünde olanları yaygındır. Önceleri "12 batman" tarzında dokunurken son yıllarda, 40-50 ile dokunanlar da görülmektedir. Bu da 10 cm.'de yaklaşık 120 düğüm etmektedir. Genellikle 3 veya 5 göbeklidirler.

Sille halılarında direz (çizgi) genellikle pamuktandır. Diğer yöre halılarında bunun daha çok yünden olduğunu biliyoruz. Dokumada bir süre, manchester ipi kullanılmıştır. Bu malzemeyi bir dönem Kayseri halılarında da görmekteyiz. Bu ip, daha çok azınlığın elinde bulunan ithalat yollarıyla temin ediliyordu.

Frikya sanat ve kültürünün izlerini de taşıyan Sille halılarında hâkim olan renge gelince; Sille'de "Lâdik çiviti" kullanılmamıştır. Bunun yerine kırmızı, açık sarı, açık yeşil, siyah, pembe, gök ve krem renkler hakimdir.

Sille halılarının renk karakteristiği, hemen yakınındaki tarihî prehistorik dönemlere dayanan ünlü Sızma'da bulunan bilhassa zencefredir. Sağlam kırmızı renk verdiği için tarihin çok eski devirlerinden biri ip ve dokuma boyacılığında bol miktarda kullanılmıştır.

Bütün bu üstün kaliteler, Sille halılarına haklı bir kıymet ve şöhret sağlamıştır. Bu sebeple, Sille'de halıcılık gayet yaygın bir potansiyele sahip olmuştur. O kadar ki, diğer halı bölgelerinde meselâ Sarayönü'nde 20-25, Sızma'da 18-20, Zıvarık'da 15-18 tane tezgâhın bulunduğu dönemlerde Sille'de 350-400 adet tezgâh faaliyette bulunuyordu.

Tarihî Sille halılarında "Tabii Boya" dediğimiz kök ve toprak boya, ana

malzeme ve özellikli idi deyince burada şunu belirtelim ki, anilinli boya kullanımına en son razı olan bölge Konya, bu suniliğe en son boyun eğen yöre ise Sille olmuştur.

Konya’da bu alanda, bir sosyo-kültürel özellik dikkatimizi çekmektedir: Nuzumla, Obruk ile Sille boyacıları, birbirleriyle irsen akraba idiler. Kök ve toprak boya hazırlanımındaki ailevî sırları başkalarından sakladıkları anlaşılmaktadır. Bu sır, diğer aile ve sülaleler arasında bir yarışma ve rekabet konusu durumuna da getirilmiştir. Çünkü, ustaların ölümü ve anilinli boyaların hakimiyeti ile eski önem ve üstünlüğünü yitiren tabii boya yapımı ve terkibine dair bilgiler zamanla unutulmuş ve sır, sahipleriyle birlikte toprağa gömülmüştür.

Halbuki daha önceleri Konya’daki halıcılık yörelerinde ve özellikle Silili’de kök boya istihali için geniş çapta bitki ekim alanları ve imâlâthâneler mevcuttu. Bu ekim alanlarının arasında “Cehri (Rhammus petiolaris)” tarlaları da geniş yer tutardı. Karapınar, Nuzumla, Obruk, Kışımuhşine, Ulumuhşine, Lâdik, Ereğli (Karacadağ)’daki cehriçlikler gibi Sille çevresi de, yetiştirdiği cehrilerle bütün yurt ve hattâ bir ölçüde dünya çapında üne sahip olmuştur.

Buralardan elde edilen bitkiler ve cehriler, yörenin ihtiyacını karşıladığı gibi, başka yerlerin de taleplerine cevap verecek bollukta idi. Bu açıdan da cehri işi, Sillelilere önemli bir gelir kaynağı olmuştur. “Cehri”, Sille’nin ma’mur ve müreffeh olduğu devirlerde, buğday başta olmak üzere diğer tarım ürünlerinden çok daha değerli tutulmuştur. Tarla sahiplerine çok bol gelirler sağlanmıştır.

Böylesine önemli ve kıymetli bir ürün olan “Cehri” için Sille’de daha çok Gevele ve Damlakaya mevkilerinde geniş alanlar tahsis edilmiş idi. Buralar, coğrafi ve jeolojik özellikleriyle cehri için en müsait imkânlarla sahiptir.

Yukarıda temas ettiğimiz gibi, halı piyasalarındaki kayıplar üzerine, tarlaların çoğu bozulmuş, cehriler sökülerek yakılmış ve yerine başka tarım ürünleri ekilip, dikilmiştir. Günümüz Sille’sinde cehriler, bazı köşe ve bucaklarda görülmekteyse de, bunların hemen hepsi vahşi ağaç halini almışlardır.

Bundan elli yıl öncesinde, Sille’de geniş ölçüde iş yapan, gerek Sille’nin ve gerekse harici esnafların taleplerini karşılayan altı tane boyahane mevcuttu. Bunların en büyüklerinden ikisi Çevrik ile, çarşı fırınının bulunduğu yerde idi. Her ikisi de, diğerleri gibi maalesef yok olmuşlardır.

Sentetik boyanın kolay, ucuz ve bol miktarda elde edilişi, piyasada güçlü bir hakimiyet temin etmesini kolaylaştırmıştır. Bu durum karşısında tabii boyalara ve cehriye rağbet giderek azalmıştır. Sonunda, hemen herkes kök boya ekim alanlarını, toprak boya yerlerini bozarak dağıtmak zorunda kaldığı için halı, seccâde ve kilimlerimiz süratle bir şekilde kıymet kaybetmiştir.

Sille halılarındaki motif ve desen özelliklerine gelince; Halılara hakim olan desen ve motif, badem, göbek ve madalyondur. Küçük ebadta olanlarda ve seccâdeelerde ise, karşılıklı sütunlar yer almıştır. Seccâdelerin hemen hepsinin mihrabında avize şeklinde kandil bulunmaktadır. Bunlarda gayri İslâmî kültür etkinliklerinin izleri görülür.

Osmanlı kâğıt paraları modelinde dokunan örnekler de bulunmaktadır.

Seccâdeelerde bol miktarda görülen model, cami ve türbe resimleridir. Bir mümeyyiz vasıf halindeki bu resimler, Konya Sultan Selim Camii ile Mevlâna Türbe ve Külliyesi'ni tasvir etmektedir. Bunlara kısaca: "Selimiyeli", "Türbeli", "Mevlânalı" tabir edilmektedir. Konya'daki İnce Minareli Medrese "Darü'l-Hadis" gibi farklı kompozisyona sahip olanlar da vardır.

Ne var ki, gerek "Selimiyeli" ve gerekse "Mevlânalı" şekiller, gerçek ölçü ve görünümüleriyle değil de, bir takım farklılık ve ilâvelerle kompoze edilmiştir.

Bu halı ve seccâdeleden başka Sille'nin tarihî **at eğer örtüleri** de ünlüdür. Halıdan yapılan bu örtüler Türk Atçılık Tarihi için son derece önem taşımaktadır. Son yıllarda kaybolmaya yüz tutmuştur. Halı at eğeri örtüsü sadece Sille'ye muhsustur. Sille'de dokunurdu ve ancak "Osmanlı Eğeri"nde kullanılırdı. "Osmanlı Eğeri"nin ise, sadece Konya ve yakın çevresine özgü bir eğer türü olduğunu biliyoruz.

Sille Halıcılığı'nda son yarım asırda görülen bir takım farklılaşmaların arasında, yabancı yöre halılarına özentî de dikkati çekmektedir. Silleli halıcılardan bazıları görülen revaç üzerine Sille'de, başka yörelerin modellerini taklit ve tatbik etmeye başlamışlardır. Bu, o yöre tüccarlarının ağır basan taleplerinin bir sonucudur. Ekonomik sebebe dayanır.

Ama bu noktada dikkatimizi çeken enteresan bir durum, Sille halı modelinin de, başka yöre halıcıları tarafından taklit ve tatbik edilmesidir. Nitekim, Bilecik ve Uşak yörelerinde Sille modeli halı ve seccâdele dokunmaktadır. Sille taklidi Uşak halılarında çift düğüm mevcuttur.

Bu karmaşanın bizce sebebi, piyasa dengesizliği, ekonomik baskılar ve halıcının tamah duygusudur. Yüzyıllar boyunca sanat ve sanat dallarımıza yön, şahsiyet ve kalite kazandırıp, kontrol görevini de deruhte eden bir zamanların Ahîlik ve Lonca teşkilâtları gibi denetici kurumların bulunmayışı da bu dejenerasyonun ortaya çıkmasında en büyük âmil olmuştur. Sanat ve sanatkârlar sahipsiz kalmıştır. Bu da çeşitli bozulmalara sebebiyet vermiştir.

Bir tür "yabancılaşma" olarak nitelendirebildiğimiz bu durumun daha fazla sürmemesini gönülden arzu ederken, bu yolda gerekli tedbirlerin alınmasında geç kalınmasının da yakın gelecekte daha büyük kayıplara yol açacağını da ifade etmek isteriz. Bu konuda en büyük görev Sillelilere ve halı sanayicilerine düşmektedir. Otantik kalite, özellik, motif, desen ve tekniğe

sadık kalmalıdır. Taklitten vazgeçilmelidir. Maddî sıkıntıdan dolayı yabancılaşmalara sapma zorunda kalan dokuyuculara maddî destek sağlanarak öze sahip çıkmaları temin edilmelidir.

Bu öze dönüşte devletin, ekonomik, kültürel destek ve imkânlarla dokuyucuların yanında vakit geçirmeden yer alması da şarttır.

Günümüzde halıcılığı devam ettirmekte olan tezgâhların, Sille'deki sayısı 150, Konya'daki sayısı ile bine yakındır.

Bu günkü Sille halılarında onaltı renk kullanılmaktadır. Bunlar arasında ana renk (zeminde) kankırmızısı, lacivert, bej (deve tüyü), siyah, kurşunî, pembe, gök ve yeşil (dört ayrı tonda), Semaniye (samansarısı) ve tirşe yeşili de meşhurdur.

Diğer halı yörelerinde de taklit edilen Sille halılarının bugünkü en güçlü pazarları, Kulu ve Cihanbeyli'dir. Kırmızı renginden dolayı bu çevrede çok tutulmaktadır. Yılda yaklaşık olarak 15000 halı elde edilmektedir. Bu da yaklaşık 180.000 m² halı eder. Sille döşeme halıları bu günkü rayice göre Isparta halıları ile aynı fiyata satılmaktadır.

Sille'de halı ve seccâdeden başka "Maşlak" da dokunur. Evin ihtiyacına cevap verdiği gibi armağan olarak da değerlendirilen bu maşlaklar uzun ömürlü oldukları için makbûl ve muteber tutulurdu.

Sonuç

Eti ve Sümerler eskiden beri Türk Yurdu olmanın izlerini taşıyan Sille, bu tarihî kişiliğinin devamlılığını, özbeöz bir Türk Sanatı olan "Halı" ile de sürdürmüştür. Selçuklular eliyle edeb-müebbed Türk yurt köşesi mazhariyetine erişen Sille, Pazırık'dan bu yana Türk halıcılığının ünlü tezgâhlarından biri olmuştur.

Sille halıları tefriş ve seccâde tiplerinin yanısıra, at eğer örtüsü şekliyle de ayrı bir üne sahiptir.

Son yıllardaki iyileştirme ve öze dönüş çabaları gayet olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır.